

УДК 355.586:372.881.111.1

Шестопалова Світлана

ORCID iD 0000-0003-2586-4748

e-mail: svetlana.sh@ukr.net

Шестопалов Дмитро

ORCID iD 0009-0002-7061-2734

e-mail: shuf@ukr.net

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ФАХІВЦІВ СЛУЖБИ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ

[https://doi.org/10.33269/2618-0065-2024-1\(15\)-146-164](https://doi.org/10.33269/2618-0065-2024-1(15)-146-164)

Анотація. Стаття присвячена проблемам формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців служби цивільного захисту. Здійснено детальний аналіз вітчизняних наукових джерел досліджуваної теми, стандартів вищої освіти на різних рівнях, Національної рамки кваліфікацій. На прикладі зазначених нормативних документів показано, що комунікативний компонент, а саме – комунікативна компетентність, є складовою професійної компетентності досвідчених висококваліфікованих фахівців. Розглядаючи професійну підготовку майбутніх фахівців сфери цивільного захисту, наголошено, що одним із пріоритетних завдань навчання є формування професійно значущих умінь і навичок, зокрема комунікативних. Виділено гальмівні фактори, які впливають на формування та розвиток комунікативної функції під час професійної підготовки, що можуть завадити професійній діяльності у майбутньому. Доведено, що державний службовець, виконуючи свої безпосередні службові обов'язки, має суміщати комунікативні здібності та іншомовні знання, успішно ними послуговуватися у своїй професійній діяльності. Це сприятиме процесу формування іншомовної комунікативної компетентності, оскільки оволодіння засобами іншомовного спілкування відбувається під час здійснення мовленнєвої діяльності за реальних професійних обставин. Водночас зазначено, що фахівці служби цивільного захисту мають бути спроможними не лише поєднувати спеціальні фахові знання та вміння, знання англійської мови та комунікативні здібності, а й бути у постійному стані балансування між ними, враховуючи значення мовних одиниць у своєму спілкуванні, щоб забезпечити високий рівень виконуваної роботи у своїй професійній діяльності. Підкреслено, що від рівня сформованості іншомовної комунікативної компетентності фахівців значною мірою залежить успішність розв'язання професійних завдань.

Ключові слова: професійна компетентність, комунікативна компетентність, іншомовна комунікативна компетентність, проблеми формування

іншомовної комунікативної компетентності, служба цивільного захисту, державний службовець.

Постановка проблеми. У сьогоденні знання англійської мови є тією важливою компетенцією, якою повинні володіти та послуговуватися фахівці публічних сфер суспільного життя. Якщо розглядати поширення та вживання іноземних мов у міжнародному політичному полі впродовж досить тривалого проміжку часу, то з упевненістю можна стверджувати, що англійська посідає чільне місце серед інших мов, тобто є основною мовою міжнародного спілкування. З огляду на це зрозуміло, що іншомовне навчання фахівців публічних сфер діяльності є вимогою часу, поштовхом до підвищення ефективності співпраці із закордонними країнами-партнерами з метою реалізації суспільно важливих проєктів [1].

Європейський та євроатлантичний курс України закріплений у Конституції України, а віднедавна підкріплений ухваленим Верховною Радою законопроектом України № 9432 «Про застосування англійської мови в Україні», згідно з яким англійській надається статус однієї з мов міжнародного спілкування на всій території України. У Законі визначено перелік осіб, які повинні володіти англійською мовою, якщо вони претендують на зайняття окреслених у документі посад. У статті 3 чітко сформульовано зобов'язання щодо володіння англійською мовою для фахівців служби цивільного захисту (далі – працівники ДСНС, рятувальники) [2].

Можливість вивчати англійську мову гарантується державою, надаються всі необхідні умови на всіх рівнях освіти: від загальних закладів середньої освіти до закладів вищої освіти. Результатом іншомовного навчання є сформована іншомовна комунікативна компетентність, яка розглядається як комплексне поняття вищого рівня порівняно з компетенцією [1].

Якщо йдеться про фахівців служби цивільного захисту та іншомовне навчання, ми розуміємо під цим саме професійно-орієнтоване навчання, тому опанування англійської відбуватиметься відповідно до потреб професійної діяльності. Оскільки однією з основних цілей навчання англійської є формування іншомовної комунікативної компетентності,

уміння практичного використання мови у професійній сфері, процес навчання у цьому разі має як комунікативно, так і професійно спрямований характер. Результативність комунікації під час професійної діяльності залежить від правильно вибраних засобів спілкування [3].

Отже, викладання англійської мови фахівцям будь-якої сфери діяльності націлене на формування його іншомовної комунікативної компетентності, здатності та готовності до здійснення іншомовного спілкування на достатньому для виконання функціональних обов'язків рівні у своїй професійній діяльності. Однак у сучасних дослідженнях науковців не досить повно висвітлюється інший бік зазначеного питання, а саме – проблеми та гальмівні фактори, які можуть негативно вплинути на процес формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців служби цивільного захисту під час іншомовного навчання та здійснення професійної діяльності, на чому вважаємо доцільно зосередити увагу у цій розвідці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Результатом професійної підготовки майбутніх працівників ДСНС є сформованість таких значущих якостей, як мобільність, високий професіоналізм, цілеспрямованість, відповідальність, креативність, комунікативність, тобто здатність до налагодження контактів як із підлеглими та колегами, так і з іноземними партнерами та організаціями в іншомовному середовищі. Складові професійної підготовки та її комунікативний компонент у своїх працях розглядають Г. Васянович [4], М. Козяр [5] та І. Коваль [5], М. Коваль [6] та І. Коваль [6]. Враховуючи той факт, що вимогою сьогодення для сучасних державних службовців є спроможність спілкування не тільки державною, а й іноземними мовами, питання формування іншомовної комунікативної компетентності є надзвичайно актуальним. Тема формування іншомовної комунікативної компетентності майбутніх фахівців цивільного захисту, що розглядається як орієнтир на подальше підвищення професійної компетентності, описується у науковому дослідженні М. Козяра [7] та Н. Вовчатої [7].

Професійна підготовка, яка представлена сформованими відповідними знаннями уміннями та якостями, необхідними для

виконання службових обов'язків, є основою характеристики кваліфікації фахівця, тобто його професійної компетентності. Професійну компетентність державного службовця та її складові, зокрема, також досліджують А. Мудрик [8], В. Волик [9].

Питання іншомовної комунікативної компетентності піднімають у свої працях Г. Дивнич [1] та Г. Салашенко [3]. Саме проблеми формування іншомовної комунікативної компетентності безпосередньо фахівців служби цивільного захисту у своїх наукових роботах розглядають П. Волянський [10], О. Євсюков [10], А. Терент'єва [10], О. Повстин [11]. Зазначені дослідники розкривають можливі проблеми як на етапі професійної підготовки, так і під час виконання безпосередніх службових обов'язків у разі здійснення комунікації.

Представники державної служби загалом, фахівці служби цивільного захисту зокрема, виконуючи свої безпосередні службові обов'язки, повинні бути спроможними поєднувати комунікативні здібності та іншомовні знання, і це сприятиме процесу формування іншомовної комунікативної компетентності. З огляду на це ми звернулися до наукових розвідок таких науковців, як О. Повстин [12], М. Козяр [12], Б. Попадич [13], Н. Самолюк [14], С. Наход [15]. Опанування «hard skills» та «soft skills» є обов'язковим атрибутом будь-якого представника державної служби. Проте вочевидь існує проблема у поєднанні та встановленні балансу між отриманими знаннями та вміннями й навичками, що сприяють успішній самореалізації та досягненню успіху в професійній діяльності. Маємо чимало наукових доробок щодо питання формування, розвитку та удосконалення іншомовної комунікативної компетентності, що є доцільним з огляду на європейську та євроатлантичну інтеграцію України. Але зазначимо, що все ж таки є фактори, які уповільнюють процес формування іншомовної комунікативної компетентності як інструмента професійного розвитку фахівців служби цивільного захисту. Вважаємо, варто розглянути та проаналізувати проблеми, які можуть виникнути під час іншомовного навчання та завадити формуванню досліджуваного явища.

Мета статті – розкрити питання виникнення можливих проблем під час формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців служби цивільного захисту.

Методи дослідження. Під час проведення наукової розвідки з метою окреслення проблем формування досліджуваного явища використовувалися такі загальнонаукові методи дослідження, як аналіз та синтез. Теоретичний аналіз допоміг дослідити та вивчити перелік вітчизняних наукових джерел, нормативних документів. Завдяки методу синтезу зібрано набір компонентів професійної компетентності, серед яких наголошено саме на комунікативному. Зазначене дало можливість встановити зв'язок цієї складової з іншомовною комунікативною компетентністю. За допомогою методу системного аналізу виокремлено серед переліку проблем саме ті, які стосуються формування іншомовної комунікативної компетентності.

Виклад основного матеріалу. Головна мета фахівця будь-якої галузі діяльності в державній чи приватній сферах – досягнути максимальної ефективності, результативності, що багато в чому визначається його професіоналізмом, який своєю чергою формується на основі освіти, досвіду, особистих та ділових якостей. Поєднуючись, ці ознаки становлять професійну компетентність фахівця, яка пов'язана зі змістом його діяльності.

Досліджуючи феномен професійної компетентності державного службовця, вчена А. Мудрик описує її структурний зміст, наповнений такими компонентами, як «емоційно-регулятивний (визначає здібності фахівця до саморегуляції, самоконтролю, передбачає володіння уміннями й навичками управління емоційною сферою, різними технологіями подолання професійної деструкції), поведінково-діяльнісний (представлений психологічними характеристиками, що відображають спрямованість особистості, її ставлення до діяльності, до себе, розвиток вольових рис), комунікативний (визначається як система знань, мовних і немовних умінь, навичок спілкування), соціально-психологічний (передбачає здатність державного службовця ефективно взаємодіяти з колегами як на рівні формальних, так і неформальних

стосунків), спеціально-професійний (репрезентований такими характеристиками як професійні знання, здібності, вміння, що пов'язані з фаховою спрямованістю особистості)» [8]. Одним із компонентів професійної компетентності визначено комунікативний. Зазначена структура дуже вдало співвідноситься з професійною діяльністю служби цивільного захисту, тому пропонуємо розглянути погляди науковців на місце комунікативної складової у професійній підготовці майбутніх фахівців цієї сфери зайнятості.

Заслугове на увагу думка дослідника Г. Васяновича, а саме, що основним напрямом професійного зростання майбутніх офіцерів цивільного захисту є комунікативна підготовка. Науковець зауважує, що «завдяки набутій комунікативності особистість “опредмечує”” власні світоглядні цінності, забезпечує можливості бути почутою, визначає комунікативний зв'язок між учасниками спілкування, надає йому духовного спрямування і краси» [4]. Експериментатори М. Козяр та І. Коваль до компонентів професійної готовності майбутніх рятувальників відносять особистісно-комунікативний, стверджуючи, що «цей компонент включає також врівноваженість, впевненість, взаєморозуміння, комунікативні навички, тобто, особистісні якості рятувальників, необхідні для професійного виконання службових обов'язків в екстремальних умовах» [5]. «Професійна компетентність кожного фахівця формується у процесі навчальної й практичної діяльності, і проявляється в поєднанні з їх цінностями, оскільки лише за умови ціннісного відношення й особистісної зацікавленості відбувається становлення професіонала» – вважають М. Коваль та І. Коваль. На їх погляд, однією з умов забезпечення успішного становлення майбутнього рятувальника є «цілеспрямоване формування та розвиток професійно важливих якостей майбутніх рятувальників (цілеспрямованості, впевненості в собі та своїх професійних діях, швидкої орієнтації в ситуаціях невизначеності, комунікативності, відповідальності, готовності до ризику, високого рівня саморегуляції тощо)» [6].»

Отже, з огляду на проведений вище аналіз вітчизняної літератури одним із пріоритетних завдань удосконалення

навчання майбутніх працівників ДСНС є формування у них професійно значущих умінь і навичок, зокрема комунікативних.

Комунікативна складова професійної компетентності – це здатність фахівця застосовувати на практиці набуті знання і вміння спілкування у своїй сфері та на займаній посаді, тобто маємо справу з комунікативною компетентністю, яка є системою внутрішніх ресурсів особистості та сприяє успішній самореалізації та досягненню професійного успіху. Інакше кажучи, це здатність державного службовця «влитися» у професійну діяльність, застосовуючи комунікативні знання, вміння, навички і здібності з метою забезпечення її ефективності та результативності.

Обговорюючи тему формування комунікативної компетентності, ми не можемо не дослідити виникнення можливих проблем, які можуть виявитися гальмівними факторами у становленні, функціонуванні та перспективі розвитку професіоналізму державного службовця. П. Волянський, О. Євсюков, А. Терент'єва зазначають, що «однією з найважливіших особливостей професійної діяльності державних службовців у сфері цивільного захисту є її спрямованість на підготовку, прийняття та реалізацію управлінських рішень». Серед проблем, які перешкоджають розвитку досвідченого управлінця, науковці виділяють «недостатню орієнтацію системи професійного навчання щодо розвитку лідерських якостей державних службовців», а це є гальмівним чинником у виконанні широкого кола завдань та повноважень, які вирішуються за допомогою «технологічних функцій», і однією з головних є інформаційно-комунікаційна функція [10].

У своїй науковій праці О. Повстин поряд з питанням стосовно недостатньої підготовки фахівців у закладах вищої освіти до управлінської діяльності вказує на не менш вагому проблему щодо налагодження професійної комунікації в різних обставинах із членами колективу та представниками інших організацій. До ускладнень, що ускладнюють процес комунікування, дослідниця відносить недоліки в «управлінні власною комунікативною діяльністю; комунікативному регулюванні взаємодією під час ліквідації надзвичайних

ситуацій і рятування людей; координації заходів із вищим керівництвом і співпраці з партнерами під час вирішення повсякденних професійних завдань і в екстремальних обставинах» [11]. Тобто, отримавши повну фахову підготовку, працівники ДСНС часто є невідповідними до налагодження ефективних взаємостосунків із колегами та підлеглими, тому допускають серйозні прогалини в організації професійної взаємодії, неспроможні виконувати службові функції та поставлені завдання. У цьому разі йдеться про налагодження контактів як зі співробітниками місцевої служби, так і з закордонними колегами.

Якщо ми проаналізуємо стандарти вищої освіти таких спеціальностей, як 261 «Пожежна безпека» (рівні освіти – бакалавр, магістр, доктор філософії) [16–18] та 281 «Публічне управління та адміністрування» (рівні освіти – бакалавр, магістр) [19–20], то комунікативний компонент у професійній підготовці посідає відчутне місце. Переглянемо вибірково, яким чином на кожному з рівнів освіти проявляється ця комунікативна складова (табл. 1).

З огляду на зазначені стандарти вищої освіти зауважимо, що закладам вищої освіти потрібно приділяти належну увагу процесу формування та розвитку комунікативного компонента в навчанні. У такому разі проблем в організації професійної взаємодії, які впливають на якість виконуваної роботи, можна буде уникнути.

У зазначених стандартах вищої освіти простежується здатність спілкування не тільки державною, а й іноземною мовами, тому формування комунікативної компетентності ототожнюємо з формуванням іншомовної комунікативної компетентності. Вітчизняні науковці М. Козяр та Н. Вовчата звертають увагу на необхідність іншомовної підготовки та зазначають, що «завданням вищої професійної освіти є не лише формування фахових знань, умінь та навичок, а й закладення курсу на подальше підвищення своєї професійної компетентності, розвиток уміння спілкуватися, використовуючи слово як засіб комунікації для розв'язання поставлених завдань в умовах співпраці та розширення міжнародних зв'язків.

Таблиця 1 – Комунікативний компонент у професійній підготовці

Рівень освіти	Загальні та спеціальні (фахові) компетентності	Результати навчання
261 «Пожежна безпека»		
Бакалавр	Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово. Здатність спілкуватися іноземною мовою. Навички міжособистісної взаємодії. Здатність організувати та проводити навчання населення з питань пожежної безпеки	Навчати працівників об'єкта і населення з питань забезпечення пожежної безпеки; проводити заняття з особовим складом підрозділу; доносити до фахівців і нефаківців інформацію, ідеї, проблеми, рішення та власний досвід у сфері професійної діяльності. Вільно володіти державною мовою у соціальній і професійній сферах; демонструвати культуру мислення та виявляти навички організації культурного діалогу
Магістр	Здатність спілкуватися іноземною мовою. Здатність зрозуміло і недвозначно доносити власні знання, висновки та аргументацію до фахівців та нефаківців	Спілкуватися іноземною мовою в науковій, виробничій та соціально-суспільній сферах діяльності. Володіти навичками публічних виступів, дискусій, проведення навчальних занять. Доносити професійні знання, власні обґрунтування і висновки до фахівців пожежно-рятувальних формувань і широкого загалу
Доктор філософії	Здатність здійснювати науково-педагогічну діяльність у вищій освіті у сфері пожежної безпеки	Вільно презентувати та обговорювати з фахівцями і нефаківцями результати власних досліджень, наукові та прикладні проблеми у сфері пожежної безпеки державною та іноземною мовами, оприлюднювати результати досліджень у наукових публікаціях у провідних наукових виданнях

281 «Публічне управління та адміністрування»		
Бакалавр	<p>Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.</p> <p>Здатність спілкуватися іноземною мовою.</p> <p>Навички міжособистісної взаємодії.</p> <p>Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня.</p> <p>Здатність до соціальної взаємодії, до співробітництва й розв'язання конфліктів</p>	<p>Застосовувати норми та правила професійного спілкування українською мовою.</p> <p>Уміти усно і письмово спілкуватися іноземною мовою</p>
Магістр	<p>Здатність до професійного спілкування іноземною мовою.</p> <p>Здатність налагоджувати соціальну взаємодію, співробітництво, попереджати та розв'язувати конфлікти.</p> <p>Здатність представляти органи публічного управління у відносинах з іншими державними органами та органами місцевого самоврядування, громадськими об'єднаннями, підприємствами, установами і організаціями незалежно від форм власності, громадянами та налагоджувати ефективні комунікації з ними</p>	<p>Уміти здійснювати ефективну комунікацію, аргументувати свою позицію, використовувати сучасні інформаційні та комунікаційні технології у сфері публічного управління та адміністрування на засадах соціальної відповідальності, правових та етичних норм.</p> <p>Спілкуватися іноземною мовою на професійну тематику, обговорювати проблеми публічного управління та результати досліджень.</p> <p>Представляти органи публічного управління й інші організації публічної сфери та презентувати для фахівців і широкого загалу результати їх діяльності</p>

Джерело: розроблено авторами на основі [16–20]

Отримані вміння іншомовної професійної комунікації дозволять майбутньому фахівцеві цивільного захисту використовувати

можливості сучасних іншомовних інформаційних джерел, відкриють перспективу бути повноправним учасником діалогу із зарубіжними колегами, реалізовувати свій професійний потенціал у міжнародних проєктах» [7]. У сучасних реаліях спілкування іноземною мовою є не просто вимогою часу, якому можна не приділяти достатньо уваги та не популяризувати, а є сталою необхідністю, яка з плином часу буде лише посилюватися та зміцнювати свої позиції як у межах країни, так і у співпраці з колегами та однодумцями в міжнародному просторі.

У продовження теми формування іншомовної комунікативної компетентності державних службовців загалом, а фахівців служби цивільного захисту зокрема не можемо залишити поза увагою ще одну думку стосовно складових професійної компетентності. Досліджуючи феномен управління розвитком компетентностей державних службовців, науковець В. Волик означив таке: «знання (законодавство України у сфері державного управління, державне управління, державна та іноземна мови, менеджмент, комунікації і засоби масової інформації, комп'ютери та електроніка, психологія, суспільна безпека та охорона), уміння та навички (управлінські навички, комунікативні навички, навички роботи з інформацією, управління інноваціями та змінами) та особисті якості (дотримання принципів державної служби, неупередженість і об'єктивність, орієнтація на результат, відповідальність, самовдосконалення, стресостійкість)» [9]. Отже, серед переліку є як знання іноземної мови, так і комунікативні навички, які доповнюють профіль компетентності державного службовця для ефективної реалізації покладених на нього обов'язків.

Відповідно до європейських і національних стандартів в Україні запроваджена Національна рамка кваліфікацій з метою узгодження норм законодавства у сфері освіти й професійних відносин. Національна рамка кваліфікацій передбачає такі категорії дескрипторів, як знання, уміння / навички, комунікація, відповідальність і автономія. Якщо йдеться про вищу освіту, то в цьому документі визначені комунікативні компетентності у поєднанні зі здатністю професійного спілкування не тільки українською, а й іноземною мовами.

Отже, державний службовець, виконуючи свої безпосередні службові обов'язки, має бути спроможним поєднувати комунікативні здібності та іншомовні знання та успішно ними послуговуватися у своїй професійній діяльності, що сприятиме процесу формування іншомовної комунікативної компетентності, оскільки оволодіння засобами іншомовного спілкування відбувається під час здійснення мовленнєвої діяльності за реальних професійних обставин.

Що ж до питання формування комунікативних здатностей під час виконання посадових обов'язків, зазначених вище, із використанням державної мови, то актуальною є низка допустимих проблем для фахівців служби цивільного захисту під час застосування англійської мови у своїй професійній діяльності.

Розвиваючи цю думку, пропонуємо звернутися до термінів, які у сучасній науковій літературі є часто вживаними, а саме – «hard skills» та «soft skills», і простежимо, як ми можемо їх застосувати щодо служби цивільного захисту.

Більшість дослідників, перекладаючи ці поняття з англійської, зазначають:

– «hard skills» як «тверді навички», пояснюючи, що це професійні, технічні, точні знання та вміння [12–13], які можна наочно продемонструвати [12] та виміряти [14] (наприклад, професійні знання, використання комп'ютерних програм). Знання англійської мови також належать до «hard skills»;

– «soft skills» як «м'які / гнучкі навички», пояснюючи, що це комбінація міжособистісних, соціальних навичок, навичок спілкування, критичного мислення, рис характеру [13], які мають мінливий та ситуативний характер. «Soft skills» є багатоцільовою та універсальною комбінацією, яка у своїй структурі містить також комунікативний компонент.

Ми одностайні у думці з С. Наход, що «hard skills» необхідні спеціалісту для виконання певної діяльності, а «soft skills» сприяють успішній самореалізації та досягненню професійного успіху в сучасному світі [15]. З огляду на зазначене підіб'ємо підсумки: з позиції компетентнісного підходу «hard skills» є комплексом компетенцій, «soft skills» – комплексом компетентностей.

Отже, професійна компетентність фахівця служби цивільного захисту, яка у своєму складі містить іншомовну комунікативну компетентність, проявляється в одночасному поєднанні спеціальних фахових знань та вмій («hard skills»), знань англійської мови («hard skills») та комунікативних здібностей («soft skills»). Від фахівців служби цивільного захисту вимагається не лише поєднання цих компонентів, а бути у постійному стані балансування між ними, щоб забезпечити високий рівень виконуваної роботи у своїй професійній діяльності.

Робота підрозділів екстреної допомоги населенню також пов'язана з комунікацією англійською мовою, коли допомоги потребують іноземці або особи без громадянства. Можуть виникати абсолютно непередбачувані ситуації, оскільки робота цих підрозділів характеризується високим рівнем психологічної напруженості і потребує достатньої стресостійкості від працівника ДСНС. У будь-якій ситуації потрібно адекватно реагувати на швидко змінювані обставини і підбирати такі слова та заходи впливу, які будуть ефективними. Для полегшення процесу передання та сприйняття інформації є такі одиниці мови, як евфемізми. Основна їх функція замінити назви предметів та явищ словами та виразами, які мають більш нейтральний відтінок для позитивного сприйняття співрозмовником, наприклад, fat – overweight, invalid – disabled. Ще однією проблемою для сприйняття інформації є слова омофони, які мають схожу вимову, водночас їх значення або переклад – різні, наприклад, our – hour, wait – weight. Перелічені проблеми, які можуть виникнути, зокрема під час спілкування з іноземцями, впливають на емоційно-психологічний стан та можуть стати на заваді формуванню іншомовної комунікативної компетентності фахівців такої важливої, відповідальної соціальної професії, як служба цивільного захисту.

Іншомовна комунікативна компетентність є одним із компонентів професійної компетентності й основою професіоналізму державного службовця, вона тісно пов'язана зі становленням, функціонуванням, перспективами розвитку державних службовців. Метою вивчення іноземної мови у

зкладах вищої освіти є як оволодіння нею як засобом комунікації, так і набуття професійно-спрямованої іншомовної комунікативної компетентності. Подолання проблем, пов'язаних із формуванням цього явища, є запорукою на майбутнє, а саме – перспективою ефективності встановлення постійного контакту з громадянами з метою співробітництва, спільної діяльності, взаємодії у чітко регламентованих або особливо складних умовах. Отже, від рівня сформованості іншомовної комунікативної компетентності працівників ДСНС значною мірою залежить успішність розв'язання професійних завдань.

Висновки та напрями подальших досліджень.

Ефективність вирішення професійних завдань значною мірою визначається рівнем розвитку професійної компетентності. Професійна компетентність як основа та результат професійної підготовки сучасного фахівця сфери цивільного захисту розглядається як сукупність знань та вмінь, що визначають результативність праці, та потребує чіткого орієнтування у професійній ситуації й вибору саме тих засобів комунікації, що є найбільш дієвими. Отже, одним із найважливіших структурних компонентів професійної компетентності є комунікативний, що наділяє фахівця здатністю ефективно спілкуватися в умовах професійної діяльності. Що ж до міжнародної співпраці та розширення міжнародних контактів, то маємо на увазі формування та розвиток іншомовної комунікативної компетентності. На прикладах, зазначених у цьому дослідженні освітніх стандартів, серед загальних та спеціальних компетентностей є здатність спілкуватися іноземною мовою, спроможність спілкуватися іноземною мовою в науковій, виробничій та соціально-суспільній сферах діяльності, можливість презентувати результати власних досліджень іноземною мовою. Тобто формуванню та розвитку іншомовної комунікативної компетентності надається одна з першочергових переваг. Але формуванню досліджуваного нами явища можуть завадити такі чинники, як невпізнання та нерозуміння мовних одиниць, притаманних визначеній мові; неспроможність поєднати комунікативні навички та іншомовні знання під час виконання професійної діяльності; недостатня

орієнтація системи професійного навчання на розвиток лідерських якостей фахівців і внаслідок цього – виникнення проблем під час виконання своїх повноважень, пов'язаних з комунікаційною функцією; неготовність до налагодження комунікативних взаємозв'язків, вже маючи повну фахову підготовку. Зазначений перелік не є вичерпним, тому напрямом подальших розвідок вбачаємо продовження дослідження цієї теми та розгляд інших можливих проблем, пов'язаних із формуванням іншомовної комунікативної компетентності фахівців сфери цивільного захисту з пошуком шляхів їх вирішення.

Список використаних джерел

1. Дивнич Г. А. Англомовна компетентність як чинник функціонування механізмів державного управління в умовах євроінтеграції України : автореф. дис. ... канд. наук з держ. управління : 25.00.02. Чернівці, 2018. 23 с.
2. Про застосування англійської мови в Україні : Закон України від 22.11.2023 р. № 9432. Офіційний вебпортал парламенту України. URL : <https://www.rada.gov.ua/news/razom/244078.html> (дата звернення : 24.02.2024).
3. Салашенко Г. М. Особливості формування іншомовної комунікативної компетенції студентів та курсантів немовних закладів вищої освіти засобами проєктних технологій. *Правовий часопис Донбасу*. 2019. № 3(68). С. 153–160.
4. Васянович Г. Професійна орієнтація у процесі комунікативної підготовки офіцерів цивільного захисту України – імператив часу. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 2017. № 2. С. 83–94.
5. Козяр М. М., Коваль І. С. Структурно-компонентна модель формування професійної готовності майбутніх рятувальників до діяльності в екстремальних умовах. *Вісник Львівського державного університету безпеки життєдіяльності*. 2017. № 15. С. 194–198.
6. Коваль М. С., Коваль І. С. Педагогічні умови формування професійної компетентності майбутніх рятувальників. *SWorld & D. A. Tsenov Academy of Economics Svishtov, Bulgaria*. 2023. Вип. 18(3). С. 49–54.
7. Козяр М. М., Вовчача Н. Я. Методика формування професійної іншомовної компетентності майбутніх фахівців цивільного захисту. *Public communication in science : philosophical, cultural, political, economic and IT context* : Collection of scientific papers «ΛΟΓΟΣ» with Proceedings of the International Scientific and Practical Conference (Vol. 4), May 15, 2020. Houston, USA : European Scientific Platform. С. 59–61.
8. Мудрик А. Б. Професійна компетентність державних службовців : теоретико-емпіричний аналіз феномену. *Актуальні проблеми державного управління на сучасному етапі державотворення* : матеріали VI наук.-практ. конф., 22 листопада 2012 р. Луцьк : СПД Галяк Жанна Володимирівна, друкарня «Волиньполіграф», 2012. С. 124–126.
9. Волик В. С. Управління розвитком компетентностей державних службовців в Україні : автореф. дис. ... канд. наук з держ. управління : 25.00.03. Дніпро, 2015. 23 с.
10. Волянський П. Б., Євсюков О. П., Терентьева А. В. Шляхи підвищення ефективності персоналу органів управління Державної служби України з надзвичайних ситуацій. *Публічне урядування*. 2017. № 5(10). С. 49–62.
11. Повстин О. В. Аналіз підготовленості фахівців у галузі безпеки людини до управлінської діяльності. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців : методологія, теорія, досвід, проблеми*. 2017. Вип. 49. С. 145–149.
12. Повстин О. В., Козяр М. М. Значення «soft skills» у формуванні управлінської компетентності фахівців у галузі безпеки людини. *Вісник Львівського державного університету безпеки життєдіяльності*. 2019. № 20. С. 122–127.

13. Попадич Б. Т. Відмінності hard-skills та soft-skills компетенцій майбутніх юристів. *Світ наукових досліджень*. Випуск 14 : матеріали Міжнар. мультидисциплін. наук. інтернет-конф., 24-25 листоп. 2022 р. Тернопіль, Україна – Переворськ, Польща : ГО «Наукова спільнота», 2022. С. 123–126.
14. Самолюк Н. М. Soft та hard skills на ринку праці: сутність та складові. *Вісник Національного університету водного господарства та природокористування. Серія «Економічні науки»*. 2021. Вип. 4(96). С. 275–294.
15. Наход С.А. Значущість «soft skills» для професійного становлення майбутніх фахівців соціономічних професій. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки : реалії та перспективи*. 2018. Вип. 63. С. 131–135.
16. Про затвердження стандарту вищої освіти за спеціальністю 261 «Пожежна безпека» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти : наказ Міністерства освіти і науки України від 29.10.2018 р. № 1169. Офіційний вебсайт Міністерства освіти та науки. URL : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/2022/Standarty.Vyshchoyi.Osvity/Zatverdzeni.Standarty/01/31/261-Pozhezhn.bezp-bak.31.01.22.pdf> (дата звернення : 24.02.2024).
17. Про затвердження стандарту вищої освіти за спеціальністю 261 «Пожежна безпека» для другого (магістерського) рівня вищої освіти : наказ Міністерства освіти і науки України від 22.10.2020 р. № 1290. Офіційний вебсайт Міністерства освіти та науки. URL : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/2022/Standarty.Vyshchoyi.Osvity/Zatverdzeni.Standarty/01/31/261-Pozhezhn.bezp-mah.31.01.22.pdf> (дата звернення : 24.02.2024).
18. Про затвердження стандарту вищої освіти за спеціальністю 261 «Пожежна безпека» для третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти : наказ Міністерства освіти і науки України від 23.12.2021 р. № 1479. Офіційний вебсайт Міністерства освіти та науки. URL : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/proekty/%20standartiv/%20vishcha%20osvita/2021/12/30/261-Pozhezhna.bezpeka.dokt.filosof.30.12.pdf> (дата звернення : 24.02.2024).
19. Про затвердження стандарту вищої освіти за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти : наказ Міністерства освіти і науки України від 29.10.2018 р. № 1172. Офіційний вебсайт Міністерства освіти та науки. URL : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni/%20standarty/12/21/281-Publ.upr.ta.administruvannya-bakalavr.21.01.22.pdf> (дата звернення : 24.02.2024).
20. Про затвердження стандарту вищої освіти за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування» для другого (магістерського) рівня вищої освіти : наказ Міністерства освіти і науки України від 04.08.2020 р. № 1001. Офіційний вебсайт Міністерства освіти та науки. URL : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni/%20standarty/2020/08/05/281publiche-upravlinnya-ta-administruvannya-magistr.pdf> (дата звернення : 24.02.2024).

References

1. Dyvnych, H. A. (2018). Anhlomovna kompetentnist yak chynnyk funktsionuvannya mekhanizmu derzhavnogo upravlinnia v umovakh yevrointehratsii Ukrainy [English language competence as a factor in the functioning of the mechanisms of public administration in the context of Ukraine's Eurointegration]. (Extended abstract of the candidate's thesis). Chernihiv [in Ukrainian].
2. Pro zastosuvannya anhliskoi movy v Ukraini [About the use of the English language in Ukraine]: Zakon Ukrainy vid 22.11.2023 r. № 9432. *Ofitsiyniy vebportal parlamentu Ukrainy*. Retrieved from <https://www.rada.gov.ua/news/razom/244078.html> [in Ukrainian].
3. Salashchenko, H. M. (2019). Osoblyvosti formuvannya inshomovnoi komunikativnoi kompetentsii studentiv ta kursantiv nemovnykh zakladiv vyshchoi osvity zasobamy proiektnykh tekhnologii [Peculiarities of the formation of foreign language communicative competence of students of non-linguistic higher educational institutions by means of project technologies]. *Pravoviy chasopys Donbasu*, 3(68), С. 153–160. [in Ukrainian].
4. Vasianovych, H. (2017). Profesiina orientatsiia u protsesi komunikativnoi pidhotovky ofitseriv tsyvilnoho zakhystu Ukrainy – imperativ chasu [Career Guidance in the Process of Communicative Training of Civil Protection Officers of Ukraine Is an Imperative of Time]. *Pedahohika i psykholohiia profesiinoy osvity*, 2, 83–94. [in Ukrainian].
5. Koziar, M. M., Koval, I. S. (2017). Strukturno-komponentna model formuvannya profesiinoy hotovnosti maibutnikh riaduvalnykhiv do diialnosti v ekstremalnykh umovakh [Structural-

- component model of future rescues' professional readiness to work in extreme conditions]. *Visnyk Lvivskoho derzhavnogo universytetu bezpeky zhyttiediialnosti*, 15, 194–198 [in Ukrainian].
6. Koval, M. S., Koval, I. S. (2023). Pedagogichni umovy formuvannya profesiinoi kompetentnosti maibutnikh riatuvalnykiv [Pedagogical conditions for the formation of the professional competence of future rescuers]. *SWorld & D. A. Tsenov Academy of Economics Svishtov, Bulgaria*, 18(3), 49–54. [in Ukrainian].
 7. Koziar, M. M., Vovchasta, N. Ya. (2020). Metodyka formuvannya profesiinoi inshomovnoi kompetentnosti maibutnikh fakhivtsiv tsyvilnoho zakhystu [Formation methodology of professional foreign language competence of the future civil protection specialists]. *Public communication in science: philosophical, cultural, political, economic and IT context: Collection of scientific papers «ΛΟΗΟΣ» with Proceedings of the International Scientific and Practical Conference (Vol. 4)*, Houston, USA: European Scientific Platform, 59–61. [in Ukrainian].
 8. Mudryk, A. B. (2012). Profesiina kompetentnist derzhavnykh sluzhbovtziv: teoretyko-empyrychni analiz fenomenu [Professional competence of civil servants: theoretical-empirical analysis of the phenomenon]. *Aktualni problemy derzhavnogo upravlinnia na suchasnomu etapi derzhavotvorenni* : materialy VI nauk.- prakt. konf. [Actual problems of state administration at the current stage of state formation: materials of the VI science-practice. conf]. Lutsk [in Ukrainian].
 9. Volyk, V. S. (2015). Upravlinnia rozvytkom kompetentnosti derzhavnykh sluzhbovtziv v Ukraini [Management of Civil Servants' Competencies Development in Ukraine]. (Extended abstract of the candidate's thesis). Dnipro [in Ukrainian].
 10. Volianskyi, P. B., Yevsiukov, O. P., Terentieva, A. V. (2017). Shliakhy pidvyshchennia efektyvnosti personalu orhaniv upravlinnia Derzhavnoi sluzhby Ukrainy z nadzvychnykh sytuatsii [Ways of improving the efficiency of the staff of the authorities of the state emergency service of Ukraine]. *Publichne uriaduvannia*, 5(10), 49–62. [in Ukrainian].
 11. Povstyn, O. V. (2017). Analiz pidhotovlenosti fakhivtsiv u haluzi bezpeky liudyny do upravlnskoi diialnosti [Analysis of the preparedness of specialists in the field of human security for managerial activities]. *Suchasni informatsiini tekhnologii ta innovatsiini metodyky navchannia v pidhotovsti fakhivtsiv: metodolohia, teoriia, dosvid, problemy*, 49, 145–149. [in Ukrainian].
 12. Povstyn, O. V., Koziar, M. M. (2019). Znachennia «soft skills» u formuvanni upravlnskoi kompetentnosti fakhivtsiv u haluzi bezpeky liudyny [The importance of «soft skills» in the formation of specialists' managerial competence in human safety field]. *Visnyk Lvivskoho derzhavnogo universytetu bezpeky zhyttiediialnosti*, 20, 122–127. [in Ukrainian].
 13. Popadych, B. T. (2022). Vidminnosti hard-skills ta soft-skills kompetentsii maibutnikh yurystiv [Differences between hard-skills and soft-skills competencies of future lawyers]. *Svit naukovykh doslidzen*. Vypusk 14: materialy Mizhnar. multydystryplin. nauk. internet-konf. [The world of scientific research. Issue 14: materials of the International multidiscipline. of science Internet Conf]. Ternopil, Ukraina – Perevorsk, Polishcha [in Ukrainian].
 14. Samoliuk, N. M. (2021). Soft ta hard skills na rynku pratsi: sutnist ta skladovi [Soft and hard skills in the labor market: essence and components]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu vodnoho hospodarstva ta pryrodokorystuvannia. Seriya «Ekonomichni nauky»*, 4(96), 275–294. [in Ukrainian].
 15. Nakhod, S. A. (2018). Znachushchist «soft skills» dlia profesiinoho stanovlennia maibutnikh fakhivtsiv sotsionomichnykh profesii [Importance of «soft skills» for professional formation of future specialists of socio-economic professions]. *Naukovyi chasopys NPU imeni M.P. Drahomanova. Seriya 5. Pedagogichni nauky: realii ta perspektyvy*, 63, 131–135. [in Ukrainian].
 16. Pro zatverdzhennia standartu vyshchoi osvity za spetsialnistiu 261 «Pozhezhna bezpeka» dlia pershoho (bakalavrskoho) rinvnia vyshchoi osvity [About the statement of the standard of higher education in specialty 261 «Fire safety» for the first (bachelor's) level of higher education]: nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 29.10.2018 r. № 1169. *Ofitsiinyi vebсайт Ministerstva osvity ta nauky*. Retrieved from https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/2022/Standarty_Vyshchoyi_Osvity/Zatverdzeni.Standarty/01/31/261-Pozhezhn.bezp-bak.31.01.22.pdf [in Ukrainian].
 17. Pro zatverdzhennia standartu vyshchoi osvity za spetsialnistiu 261 «Pozhezhna bezpeka» dlia drugoho (mahisterskoho) rinvnia vyshchoi osvity [About the statement of the standard of higher education on a specialty 261 «Fire Safety» for the second (master's) level of higher education]: nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 22.10.2020 r. № 1290. *Ofitsiinyi vebсайт Ministerstva osvity ta nauky*. Retrieved from <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha->

- osvita/2022/Standarty_Vyshchoyi_Osvity/Zatverdzeni.Standarty/01/31/261-Pozhezhn.bezpz-mah.31.01.22.pdf [in Ukrainian].
18. Pro zatverdzhennia standartu vyshchoi osvity za spetsialnistiu 261 «Pozhezhna bezpeka» dlia tretoho (osvitno-naukovoho) rivnia vyshchoi osvity [About the statement of the standard of higher education in specialty 261 «Fire safety» for the third (educational and scientific) level of higher education]: nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 230.12.2021 r. № 1479. *Ofitsiyni vebсайт Ministerstva osvity ta nauky*. Retrieved from <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/proekty%20standartiv%20vishcha%20osvita/2021/12/30/261-Pozhezhna.bezpeka.dokt.filosof.30.12.pdf> [in Ukrainian].
 19. Pro zatverdzhennia standartu vyshchoi osvity za spetsialnistiu 281 «Publichne upravlinnia ta administruvannia» dlia pershoho (bakalavrskoho) rivnia vyshchoi osvity [About the statement of the standard of higher education in specialty 281 «Public Administration» for the first (bachelor's) level of higher education]: nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 29.10.2018 r. № 1172. *Ofitsiyni vebсайт Ministerstva osvity ta nauky*. Retrieved from <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/12/21/281-Publ.upr.ta.administruvannya-bakalavr.21.01.22.pdf> [in Ukrainian].
 20. Pro zatverdzhennia standartu vyshchoi osvity za spetsialnistiu 281 «Publichne upravlinnia ta administruvannia» dlia drugoho (mahisterskoho) rivnia vyshchoi osvity [About the statement of the standard of higher education on a specialty 281 «Public Administration» for the second (master's) level of higher education]: nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 04.08.2020 r. № 1001. *Ofitsiyni vebсайт Ministerstva osvity ta nauky*. Retrieved from <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2020/08/05/281pub.lichne-upravlinnya-ta-administruvannya-magistr.pdf> [in Ukrainian].

ISSUES OF FOREIGN LANGUAGE COMMUNICATIVE COMPETENCE FORMATION OF CIVIL PROTECTION SPECIALISTS

Shestopalova Svitlana, Shestopalov Dmytro

Abstract. The article is devoted to the issues of foreign language communicative competence formation of civil protection service specialists. In order to conduct this research, a detailed analysis of important domestic scientific sources of the topic, standards of higher education at different levels, and the National Framework of Qualifications was carried out. The example of these regulatory documents shows that the communicative component, namely communicative competence, is a component of the professional competence of experienced highly qualified specialists. Considering the professional training of future specialists in the field of civil protection, it is emphasized that one of the priority tasks of training is the formation of professionally significant abilities and skills, in particular, communication skills. Inhibiting factors affecting the formation and development of the communicative function during professional training, which may become an obstacle during professional activity in the future, are identified. It is proven that a civil servant, performing his direct official duties, must combine communicative abilities and foreign language knowledge, and successfully use them in his professional activity, which will contribute to the process of formation of foreign language communicative competence, since mastering the means of foreign language communication occurs during the implementation of speech activities in real professional circumstances. At the same time, the authors emphasize that specialists of the civil protection service must be able not only to

combine special professional knowledge and skills, knowledge of the English language and communication skills, but also to be in a constant state of balancing between them, taking into account the importance of linguistic units in his communication, in order to ensure a high level of work performed in his professional activity. It is emphasized that the success of solving professional tasks largely depends on the level of formation of foreign language communicative competence of specialists.

Key words: professional competence, communicative competence, foreign language communicative competence, problems of foreign language communicative competence formation, civil protection service, civil servant.